

МАШИНОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ ЕКОНОМІКИ

Одеський національний політехнічний університет, Одеса

Машинобудування є однією з провідних ланок важкої промисловості в Україні. Створюючи найактивнішу частину основних виробничих фондів, ця галузь визначає темпи і напрями науково-технічного прогресу в інших галузях народного господарства країни. Вона впливає на зростання продуктивності праці, економічні показники, що характеризують і визначають ефективність розвитку суспільного виробництва. Від рівня розвитку машинобудування залежать темпи і масштаби впровадження науково-технічних досягнень в галузях – споживачах машинобудівної продукції.

В Україні комплекс машинобудування – один з найбільш розвинених, з тривалою історією розвитку. У 1940-1990 рр. обсяг його продукції виріс в 95 разів. З кінця 70-х років машинобудування перетворюється на провідну галузь промисловості. Його промислово-виробничий потенціал займає більше 40% всього індустріального виробництва, а частка продукції комплексу в загальному обсязі промислової продукції – 29% [1].

Серед номенклатури експорту переважають: механічне обладнання, машини, механізми, транспортні засоби, прилади, а ринками збуту залишаються в основному Росія, Казахстан та інші країни СНД. Імпортується наукомістке обладнання, зокрема металургійне, поліграфічне, для текстильної промисловості, сільського господарства, медична техніка.

На сьогоднішній ситуація істотно змінилася. Частки машинобудування в структурі промисловості України недостатньо, як для країни, що позиціонує себе індустріально розвинутою державою. Якщо в 1991 році частка машинобудування в структурі промислового виробництва становила понад 30%, то в останні роки вона дорівнює всього близько 13%. При цьому, в економічно розвинених країнах частка машинобудівних виробництв становить від 30 до 50% загального обсягу випуску промислової продукції (у Німеччині – 53,6%, Японії – 51,5%, Англії – 39,6%, Італії – 36,4% , Китаї – 35,2%). Це забезпечує технічне переозброєння всієї промисловості кожні 8-10 років. Частка продукції машинобудування у ВВП країн Євросоюзу становить 36-45%, в США - 40%, в Росії машинобудування забезпечує 18% ВВП. Питома вага машинобудування в структурі промислового виробництва України становить лише 13% [3]. Цей показник у відносних величинах в 2-2,5 рази менше, що є, основною причиною відставання української промисловості за технічним рівнем від промислово розвинутих країн. Більше 50% виробленої в Україні машинобудівної продукції експортується, але обсяги імпорту цієї продукції в 2,4 рази перевищують обсяги її експорту. Темпи зростання імпорту значно випереджають темпи експорту, що негативно вплине в разі наступу економічної кризи у 2014-2015 роках на торговельний баланс.

Фінансова криза 2009 року негативно позначилася на галузі. Попит на продукцію машинобудування характеризується високою чутливістю до загальноекономічних циклів і залежить від доступу до кредитних ресурсів. Загальні обсяги виробництва знизилися на 58%. Так, темпи падіння за сегментами, під впливом зменшення інвестиційного попиту, були вище в порівнянні з іншими секторами економіки. В результаті найбільше постраждала сфера транспорту і транспортного устаткування (падіння на 64% щодо аналогічного періоду попереднього року). Найбільше постраждали сегменти електричних, електронних і оптичних приладів, де падіння продажів склало 9,7%. Всього в період кризи (починаючи з 2009р.) Обсяги реалізації продукції машинобудування зменшилися на 40% - після зростання на 24% в 2008 році.

При цьому, спад виробництва склав майже 45%, інші галузі – 6-26,7%. Таким чином, машинобудування України постраждало більше порівняно з іншими галузями промисловості [3, 4, 5].

Особливо це торкнулося автомобілебудування, важкого і транспортного машинобудування, питома вага яких найбільший в структурі продукції. Аналізуючи показники розвитку машинобудування за 2010 рік, можна відзначити, що виявилася тенденція поліпшення результатів діяльності підприємств і виходу їх з кризового стану. За січень-грудень 2010 року підприємства загального машинобудування випустили товарної продукції на 29,4 млрд. грн., що становить 160% по відношенню до аналогічного періоду минулого року.

Потенціал розвитку підгалузей машинобудування в разі наступу кризи може дуже різнитися. Конкурентні переваги і зростання виробництва автомобілебудування залежить від стабільності кредитоспроможності банків а вона формує основну частину попиту підприємств. Нестабільний курс гривні по відношенню до долара може похитнути банківську систему країни. Перспективним може стати виробництво електричного обладнання в разі розвинення критичної ситуації на сході України. Попит на нього на вітчизняних світових ринках не тільки збережеться, але й зростатиме. У критичному становищі буде знаходитися величезний сектор виробництва машин та устаткування. Ця продукція буде залишається вкрай неконкурентоспроможною, адже виробнича база потребує докорінної технічної модернізації.

За визнанням міжнародних експертів, криза може надати всім країнам додаткові стимули для прискорення перетворень, поліпшення структури економіки, зростання її конкурентоспроможності, входження в нові «ніші» світових потоків товарів і капіталів.

Однак сьогодні в Україні вкрай важко вказати на помітні структурні зрушення. Для цього потрібно прискорити структурну перебудову машинобудівного комплексу на основі збільшення обсягів виробництва в таких пріоритетних галузях: ракетно-космічній, літакобудуванні, суднобудуванні, інформаційних та телекомунікаційних системах, важкому машинобудуванні, сільськогосподарському машинобудуванні, приладобудуванні та електротехнічної промисловості.

Список літератури:

1. Постанова КМУ «Про затвердження Державної програми розвитку машинобудування на 2006-2011 роки» : за станом на 18.04.2006, № 516 [Електронний ресурс] // Кабінет міністрів України. – Оф. вид. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/516-2006-п>.
2. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року» : за станом на 25.12.2013, № 603-р [Електронний ресурс] // Кабінет міністрів України. – Оф. вид. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/603-2013-р>.
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Кузь Т. Стратегічний розвиток машинобудування в Україні / Т.Кузь // Галицький економічний вісник. – 2011. – №1(30). – С.35-43.
5. Філіппова С.В. Трансформаційні процеси в промисловому виробництві в умовах нестабільності : [Моногр.] / С.В. Філіппова. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. – 416 с.